

**СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ,
ЯКА ЗАЙМАЄТЬСЯ ФІЗИЧНОЮ
КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ**

Городецький Олександр

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Анотація

Научная статья посвящена изучению оценочного мнения студенческой молодежи основ современной семьи. Результаты предложенной научной работы являются обобщением социологического исследования, проведенного научно-педагогическим составом кафедры социально-гуманитарных наук Приднепровской государственной академии физической культуры и спорта.

Ключевые слова: ценность, традиции, студенты, физическая культура и спорт, личность.

Annotation

The scientific paper is devoted to studying the impact of physical culture and sports, sports family traditions and the role of parents upon social formation of the sportsman. Results of the presented scientific paper are generalization of the survey fulfilled by scientific and teaching staff of the Department of Social and Humanitarian Sciences of Dnepropetrovsk State Institute of Physical Culture and Sports.

Key words: value, traditions, students, physical culture and sport, personality.

Постановка проблеми. Перспективи України, безумовно, залежать від виваженої державної політики, яка забезпечувала б реалізацію прав людини і громадянина для збереження та відтворення людського потенціалу. Прагнення до практичної реалізації ідей гуманізму на сучасному етапі розвитку людської цивілізації допомагає по-новому подивитись на різноманітні явища і події культури, оцінити їх можливості для реалізації загальнолюдських ідеалів і цінностей, проаналізувати роль цих явищ у сучасних умовах життя, шляхи їх гуманізації.

Фізкультурно-спортивна діяльність є однією зі сфер соціальної дійсності, де людина може показати свою досконалість, використовуючи фізичні можливості для досягнення поставленої мети, життєвих цілей. Зважаючи на високу конкуренцію, така діяльність має чітку мотивацію та високі критерії оцінки її результатів, потребує значної активності. Фізична культура і спорт різнобічно формують адаптаційні можливості, зокрема й духовні. Як соціальний феномен «фізична культура і спорт» охоплюють усі рівні сучасного суспільства: соціальне становище, ділове життя, національні відносини, етичні цінності, моду, рекламу тощо; формують відповідний спосіб життя людей. Як зауважує О.О.

Балагура: «Лише за умови наявності здорового демографічного потенціалу країни можна говорити про державні плани соціального розвитку, в основу яких мають бути покладені, перш за все, нові освітні проекти та технології. В іншому разі території поступово будуть поглинатися іншими народами, з іншою культурою управління [1, с. 32]».

У фізичній культурі та спорті, як важливих елементах сучасної культури акумулюються величезні можливості для позитивного впливу не тільки на здоров'я та фізичну досконалість, але й на духовний світ і культуру людини. Виховання у родині є дуже важливим, оскільки спрямоване на розвиток здатності розпізнавати не тимчасові, а вічні і святі цінності життя, переживати такі моменти, які сприяють усвідомленню відчуття певного досягнення, повноти радощів буття, викликають позитивні емоційні переживання.

Актуальність дослідження проблеми сімейних цінностей молоді, яка займається фізичною культурою і спортом, зумовлена кардинальними змінами всього українського суспільства, які торкнулися його основ розвитку і традиційних підвалин. Сім'я, як найважливіший осередок суспільства, відчуває на собі вплив усіх процесів, що відбуваються в ньому, усіх властивих

йому суперечностей. Тому характер реалізації притаманних їй функцій залежить, безперечно, від стану суспільства загалом. Зміни, що відбуваються в Україні, об'єктивно сприяють гуманізації сімейних стосунків, переосмисленню ролі родини в процесі формування моральності молодого покоління. «Формування духовно розвиненої молоді людини, особистості дозволяє у майбутньому створити здорову сім'ю, – зазначає О.П. Колесник. – У щасливої та витривалої особистості є сформована ствердна ієрархія смислів; провідними сенсами її ієрархії смислів стають такі сенси, які стабілізують саму цю ієрархію смислів; до них може належати сенс повноцінного і здорового життя, сім'ї, служіння надособистісним цінностям, таким як... Любов, Добро, Турбота... [2, с. 60]».

Значення сім'ї в житті кожної людини важко переоцінити. Адже сім'я – це невичерпне джерело любові, відданості і підтримки, де закладаються основи моральності, духовності, солідарності й прихильності, стилю життя, пріоритетів та смисложиттєвих орієнтирів. Саме сім'я є основним носієм культурних зразків, зокрема й у сфері фізичної культури і спорту, що передаються від покоління до покоління.

Оцінки, що дають батьки, старші члени родини подіям, особам, тим чи тим явищам суспільного життя, феноменам культури, поступово сприймаються молоді людиною і стають світоглядною основою на тривалий час. Не можна не бачити тісного зв'язку цих оцінок з початком формування у молодого покоління мотивації своєї поведінки, світоглядних настанов. Коло сімейних інтересів, безумовно, впливає на подальший вибір сфери професійної діяльності, моделі взаємодії із зовнішнім світом, світоглядної позиції особистості.

Сім'я здійснює значний вплив на взаємозв'язок її членів із

природою, визначає характер ставлення до неї та до здорового способу життя. Моделювання за таких умов різних ситуацій природного людського життя сприяє у підготовці молоді до реалій сімейного побуту, подолання труднощів, вирішення проблемних питань, виконання низки обов'язків, що вимагають певної самостійності і, звичайно, знань, умінь. Моральні цінності й традиції сім'ї – мужність і жіночність, шанобливе ставлення до жінки, представників старшого покоління, дітей, взаємодопомога, працьовитість, шанобливе ставлення до природи – знаходять свої практичні прояви, актуалізуються й поступово засвоюються молодим поколінням.

Зв'язок з науковими темами та програмами. Робота виконана за планом НДР кафедри соціально-гуманітарних наук Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. «Формування духовної культури спеціалістів у галузі фізичної культури і спорту в процесі професійної підготовки» (реєстраційний номер 0111U001716).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових розвідках з філософії фізичної культури і спорту автори здебільшого звертаються до проблеми формування сімейних цінностей та формування етичної, естетичної та інтелектуальної культури молоді, яка займається фізичною культурою і спортом. Сімейні цінності, сімейні традиції, роль родини у формуванні молоді людини, активно вивчаються у наукових дослідженнях вітчизняних та закордонних фахівців: О.П. Гаженка [3, с. 54-58]; Ю.Г. Бескурнікової [4, с. 111-114]; О.В. Гольцовой [5, с. 125-130]; О.О. Балагури [6, с. 27-34]; О.П. Колісника [7, с. 52-62]; Ю.В. Вітенка [8, с. 114-117]; П.І. Драгоя [9, с. 39-41]; М.Р. Деметрадзе [[10, с. 120-127]; О.Ю. Зотова-Садило [11, с. 70-78]; О.В.

Лейфи [2, с. 41-43]; Л.П. Корогод [13, с. 265-267]; О.В. Городецького [14, с. 187-189; 15, с. 79-81]; О.В. Шульги, І.В. Сікорської [16, с. 94-101] та ін.

Зацікавлення сімейними цінностями сучасної української молоді, зокрема студентів-спортсменів, зумовлене й тим, що основними функціями сім'ї є такі, як-от: сукупність суспільних цінностей (любов, ставлення до дітей); громадянські обов'язки (турбота та виховання дітей, сімейні правила і зобов'язання); переплетення ролей і статусів (статуси і ролі чоловіка, дружини, дитини і т. ін.) – які є основою функціонування сім'ї.

Усі ці проблеми молоді потребують особливої уваги як з боку всього суспільства, так і дослідників, що й обумовлює актуальність вивчення ролі сім'ї, сімейних цінностей у житті студентів-спортсменів.

Мета статті. Метою нашого дослідження є вивчення сімейних цінностей, сімейних традицій і ролі батьків у світоглядній палітрі студентської молоді, яка займається фізичною культурою і спортом.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було застосовано: вивчення літератури соціально-гуманітарного циклу з поставленої проблеми, емпіричні методи (анкетування); використані теоретико-пізнавальні підходи (соціокультурний, антропологічний та аксіологічний), що допомогли об'єктивно оцінити та зрозуміти світоглядні погляди студентів-спортсменів щодо ролі та значення сім'ї в контексті реалій сучасного українського суспільства.

Результати дослідження та їх обговорення. Під час соціологічного дослідження були опитані 500 студентів (I-V курс) факультетів фізичного виховання та фізичної культури і спорту Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту. Вік

респондентів 17-22 роки. На запропоновані питання ми отримали такі відповіді:

- на питання: «Чи є для Вас авторитетною думка старших членів сім'ї?» абсолютна більшість респондентів дали позитивну відповідь «Так» (92 %); «ні» – тільки (8 %). Збереження авторитету старших членів сім'ї дозволяє нам сподіватись, що студенти, які займаються фізичною культурою і спортом, переважно дотримуються традиційних поглядів щодо ролі сім'ї у формуванні особистості, зможуть створити здорові у моральному плані сім'ї;

- на питання: «Яке судження описує стосунки у вашій сім'ї?» – більшість студентів обрали такі варіанти: збереження цінності сім'ї для подальших поколінь (53 %); виховання відповідальності, моральності людини (42 %); діти є тим, задля чого треба жити (31 %); підтримка індивідуальності партнера у шлюбі, надання можливості самореалізації для кожного члена сім'ї (32 %). При цьому тільки (10 %) респондентів підтримали варіант: досягнення комфорту, захищеності.

Отже, вік респондентів позначився як важливий фактор при відповіді й на це питання. З одного боку, більшість респондентів підтримують сімейні цінності та розуміють їх важливість для створення в майбутньому власних родин; з іншого – тільки кожен десятий студент переконаний, що в його сім'ї є комфорт та захищеність. Ми вважаємо, що це молодіжний максималізм або перехідний вік, коли жорсткі обмеження в сім'ї не подобаються молодій людині, бо вона прагне більшої свободи. Тільки з часом студентською молоддю піклування батьків буде оцінене належно;

- на питання: «Що найбільше впливає на те, як складається життя людини?» – більшість наших респондентів вважають, що це зусилля самої людини (97 %). При цьому лише незначна части-

на респондентів стверджують, що суттєво впливають на долю людини обставини (9 %). Тільки 1 % студентів підтримали думку про те, що вирішальним фактором є доля в житті людини.

Отже, відповіді студентської молоді свідчать про те, що специфіка життєдіяльності спортсмена формує активну життєву позицію, дієвий характер молоді людини. Тільки регулярні тренування та постійна участь у змаганнях різного рівня, де виступають достойні опоненти, можуть принести перемогу спортсмену. Саме цю специфіку молоді, яка займається фізичною культурою і спортом, і показали відповіді на це питання;

- відповіді студентів на питання: «У якому віці краще брати шлюб?» були такими: 18 – 25 років (42 %); 26 – 29 років (52 %); 30 – 35 років (33 %); вік значення не має, головне – мати можливість (32 %); цікаво, що жоден респондент не обрав варіант: 36-40 років.

Отже, відповіді на це питання відображають світові тенденції розуміння того, у якому віці краще одружуватися чи виходити заміж: 26-29 років (52 %). Спочатку молода людина повинна побудувати кар'єру, стати незалежною у фінансовому плані й тільки потім створювати свою сім'ю;

- на питання: «Які основні мотиви для створення сім'ї?» – спортивна молодь відповідала по-різному, при цьому певну однотайність можна простежити у варіантах: любов і тяжіння до партнера (95 %); довіра, повага, взаємна допомога (95 %); спільні погляди та інтереси, риси, що приваблюють (62 %). Найменшу кількість схвальних відповідей було отримано на варіанти такого зразка, як-от: досягнення фінансового добробуту (28 %); прагнення до незалежності від батьків (5%); позбавлення від самотності (5 %); народження незапланованої дитини (7 %). Варіант: шанс

– обрав тільки 1 % респондентів.

Отже, відповіді на це питання показали, що абсолютна більшість респондентів правильно розуміють основні мотиви для створення сім'ї, це дещо заперечує окремі стереотипи в суспільстві про цинізм та егоїзм сучасної молоді. При цьому викликає стурбованість те, що респонденти не вважають народження дитини приводом для одруження або заміжжя. Це, мабуть, пов'язано з об'єктивними причинами: зниженням ролі та значення сім'ї в українському суспільстві, що, на жаль, також збігається зі світовою тенденцією;

- відповіді на питання: «Як ви думаєте, що вам потрібно для сімейного щастя?» розділилися у такій спосіб: найбільшу кількість голосів набрав варіант: пробачати один одному, терпляче ставитися до недоліків партнера (60 %); друге місце – взаємна пристрасть (50 %); на третьому – готовність жертвувати особистими інтересами для сім'ї (40 %); четверте – духовна єдність (39 %). Інші варіанти стали своєрідними аутсайдерами в цьому питанні: кожен з подружжя має зберегти особисту зацікавленість у шлюбі (15 %), матеріальний добробут у сім'ї (8%).

Безумовно, більшість варіантів, обраних студентами справляють позитивне враження. Показник щодо взаємної пристрасті (50 %) є досить природнім, якщо звернути увагу на вік респондентів. Дуже скромний результат підтримки отримав варіант, що стосувався матеріального добробуту сім'ї – усього 8 %, його також можна оцінити позитивно. У наш час, коли цинізм, меркантильність і пошук прибутків є болючою проблемою українського суспільства, що знаходиться в умовах економічної кризи, відповіді студентів дають надію на те, що фінансове питання в сім'ї не буде визначальним чинником, а тим більше – основою сімейно-

го щастя, хоч тут і відчувається юнацький максималізм, відсутність життєвого досвіду;

• на питання: «Що найбільше впливає на зміцнення сімейних цінностей?» – маємо такі відповіді: любов (91 %), невелика кількість студентів переконані, що важливими для побудови щасливої родини є такі якості, як-от: відповідальність (15 %), чесність, порядність (15 %).

Отже, дуже позитивний момент ми вбачаємо у тому, що переважна більшість молодих спортсменів переконані, що любов – це головний складник сімейних цінностей, сімейного щастя. Але не може не викликати хвилювання й те, що відсоток за іншими складниками сімейних цінностей зовсім невеликий. Ми переконані, що вік респондентів значно вплинув під час вибору відповідей на це питання. Більшість студентів ще не були одруженими, а тому не мають уявлення про те, що сімейні зв'язки – це не лише відпочинок та веселе спільне проведення часу, але і взаємні обов'язки, турбота про дітей і представників старшого покоління, спільне ведення господарства, об'єднані фінанси та ін. При цьому є нерозуміння того, що без чесності та порядності у стосунках між хлопцем і дівчиною неможливо побудувати міцну родину;

• на питання: «Що руйнує сімейні цінності?» – студенти давали різні відповіді. Найбільш однаковими респонденти були у тому, що егоїзм (45 %) та зрада (42 %) є найжахливішими явищами у житті родини; негативно впливають на мікроклімат родини безвідповідальність (26 %), побутова невлаштованість (18 %) та нещирість (12 %).

Отже, вік респондентів був важливим фактором, який впливав на вибір відповіді на це питання. Егоїзм і зрада погіршують стосунки між членами родини в різному віці, однак нерозуміння того, що безвідповідальність, по-

бутова невлаштованість і нещирість не менш (або навіть більш) негативно впливають на міцність сім'ї, приїде до молоді з часом і набуттям життєвого досвіду.

Дуже цікаво порівняти результати нашого соціологічного опитування з емпіричними дослідженнями Донецького державного університету управління, під час якого були опитані 50 студентів (IV-V курс). Вік респондентів – 21-22 роки. Час опитування: 2012-2013 рр. Мета соціологічного дослідження: побудувати ієрархію ціннісних орієнтацій у порядку їх значущості та привабливості для українських студентів. Оцінювання в вищій відбувалось у балах:

«Щасливе сімейне життя» є першим у ієрархії цінностей студентів Донецького державного університету управління: 8,42 балів. Ці дані є позитивними. Оптимізм базується на розумінні того, що міцна сім'я є однією з основних умов стабільності суспільства, тобто це основний осередок суспільства, який відіграє стрижневу роль у поширенні громадських і моральних норм.

На другому місці за значущістю – «наявність психічного та фізичного здоров'я»: середній бал – 6,84. Високе місце здоров'я в ієрархії розподілу ціннісних орієнтацій студентської молоді вказує на те, що ідея здорового способу життя домінує у сучасному суспільстві. Усі складові людського життя в широкому діапазоні соціального буття: виробничо-трудова, соціально-економічна, політична, сімейно-побутова, духовна, оздоровча, навчальна – врешті-решт визначаються рівнем здоров'я і масштабами використання його психофізичного потенціалу. Сьогодні ця думка домінує у свідомості сучасної людини, тому велика кількість респондентів Донецького державного університету управління на перші місця у своїх ієрархіях цінностей став-

лять здоров'я як одну із вищих цінностей.

На третьому місці – «любов до коханої людини». Такий розподіл балів є досить зрозумілим. Період молодості, безперечно, сприяє зародженню нових почуттів і створення сім'ї, саме тому студенти ставлять любов на третє місце в ієрархії цінностей. Середній бал цінності «любов» для студентів (майбутніх посадовців) складає – 5,28 бала.

Отже, найбільш важливими для студентського віку цінностями, респондентів Донецького державного університету управління виявилися «щасливе сімейне життя», «наявність психічного та фізичного здоров'я» та «любов до коханої людини». Ці дані соціологічного дослідження викликають надію та оптимізм стосовно майбутнього українського суспільства.

Студенти розуміють, що сім'я є носієм культурних цінностей суспільства і народу, соціокультурним, педагогічним середовищем, вона створює систему цінностей, що відповідають потребам українського суспільства, культивує родинні традиції і традиції виховання покоління, що підрастає.

За своєю значимістю здоров'я є тим благом, що відповідає потребам та інтересам студентської молоді, має для неї пріоритетне значення. В аксіологічній ієрархії здоров'я належить до вищих, універсальних цінностей. Водночас здоров'я є цінністю – засобом, оскільки існує не самостійно, а є умовою існування ще більш значущої цінності – життя. Отже, студенти Донецького державного університету управління усвідомлюють: з міцним здоров'ям можна досягнути й інших цілей.

Позитивним моментом є те, що переважна більшість студентів-управлінців вважають, що любов – це головна складова сімейних цінностей і сімейного щастя.

Висновки. Спостерігається

високий рівень ідентичності відповідей на питання соціологічних досліджень, проведених науково-педагогічними колективами кафедри соціально-гуманітарних наук Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (2011-2015 рр.) та кафедрою соціології управління Донецького державного університету управління (2012-2013 рр.). Вони є констатацією тих культурних процесів, які відбуваються в українському суспільстві.

Результати соціологічних опитувань дали змогу дійти таких висновків: сім'я відіграє вирішальну роль у духовному формуванні студентської молоді; роль та значення сімейних традицій, сімейного щастя, шанобливого ставлення до думки батьків – усе це дозволило з'ясувати, що запевітною мрією більшості студентів-спортсменів, а також тих, хто обрав майбутньою професією державну службу, є сімейний добробут, тобто прагнення створити щасливу родину.

Перспективи подальших досліджень. На думку автора, оцінюючи стан вивчення проблеми дослідження впливу сім'ї на духовне становлення спортивної молоді України, потрібно відзначити, що проблема гендерних аспектів сімейного виховання молоді, що займається фізичною культурою і спортом, вивчена недостатньо.

Література

1. Балагура О.О. Суспільство і вища національна освіта у процесі трансформації / О.О. Балагура // Вища школа. – 2013. – № 5. – С. 27-34.
2. Колесник О.П. Духовний саморозвиток і духовне здоров'я особистості / О.П. Колесник // Соціальна психологія. – 2011. – № 4. – С. 52-62.
3. Гаженко О.П. Система цінностей і життєвий стиль студентської молоді / О.П. Гаженко // Практична психологія. – 2008. – № 12. – С. 54-58.
4. Бескурнікова Ю.Г. Особливості поєднання процесів формування студентів як спеціалістів та особистостей / Ю.Г. Бескурнікова // Грані. – 2011. – № 5 (79). – С. 111-114.
5. Гольцова Е.В. Фактори соціальної середовища як детермінанти брачності і рождаємості / Е.В. Гольцова, Я.А. Лещенко // Социологические исследования. – 2010. – № 2. – С. 125-130.
6. Балагура О.О. Суспільство і вища національна освіта у процесі трансформації / О.О. Балагура // Вища школа. – 2013. – № 5. – С. 27-34.
7. Колесник О.П. Духовний саморозвиток і духовне здоров'я особистості / О.П. Колесник // Соціальна психологія. – 2011. – № 4. – С. 52-62.
8. Вітенко Ю.В. Сімейно-шлюбні цінності, програвані у художніх фільмах / Ю.В. Вітенко // Грані. – 2011. – № 5 (79). – С. 114-117.
9. Драгой П.І. Ієрархія життєвих цінностей та стратегій сучасної української молоді / П.І. Драгой // Грані. – 2014. – № 4 (108). – С. 39-41.
10. Деметрадзе М.Р. Ядро традиційних цінностей як феномен постсовєтських обществ / М.Р. Деметрадзе // Социологические исследования. – 2012. – № 2. – С. 120-127.
11. Зотова-Садило О.Ю. Гуманітарна підготовка як науково-педагогічне явище / О.Ю. Зотова-Садило // Вища школа. – 2013. – № 7. – С. 70-78.
12. Лейфа А.В. Взаимосвязь физической активности, здоровья и качества жизни студенческой молодежи / А.В. Лейфа, Ю.Д. Железняк, Ю.М. Перельман // Теория и практика физической культуры. – 2015. – № 11. – С. 41-43.
13. Корогод Л.П. Историко-спортивная спадщина України як фактор формування духовної культури майбутніх спеціалістів галузі фізичної культури і спорту / Л.П. Корогод // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції: 29-30 квітня 2016 р., Дніпропетровськ, ДНУ. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – Ч. 2. – С. 265-267.
14. Городецький О.В. Ціннісні пріоритети сучасної молоді України, що займається фізичною культурою і спортом / О.В. Городецький // Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: 26 листопада 2015 р., Дніпропетровськ, ДООППО. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – С. 187-189.
15. Городецький О.В. Антропологічні виміри спортивного буття як основи самовизначення особистості / О.В. Городецький // Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: 3-4 червня 2016 р., Мелітополь, МДПУ ім. Б. Хмельницького. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – Ч. 1. – С. 79-81.
16. Шульга В.В. Особливості ієрархії цінностей польських та українських студентів / В.В. Шульга, І.М. Сікорська // Вища школа України. – 2014. – № 2. – С. 94-101.

